

Kilikya Bölgesinin İkiz Kalesi: “Sinap”

Razan AYKAÇ*

ÖZ

Tarih boyunca Anadolu’da şehirleri, stratejik yerleri korumak ve yol güvenliğini sağlamak için askeri yapılar inşa edilmiştir. Roma ve Bizans döneminde doğudan gelen Pers ve İslam ordularının taarruzuna karşı pek çok kale yapılmıştır.

Akdeniz bölgesinin Kudüs’e giden hac yolu üzerinde yer alması, senede birkaç kere ürün alınabilen verimli topraklara sahip olması ve Anadolu’nun içlerine bağlantının buradan geçen yol hatlarıyla sağlanması ayrıca başta Kıbrıs olmak üzere Mısır ve büyük denizlere açılan güvenli limanlarının bulunması bölgenin farklı devletlerce mücadelesine sebep olmuştur. Buradaki yol hatlarının güvenliğini sağlamak için de İlk çağdan itibaren savunma yapıları buralarda önem kazanmıştır.

Özellikle Bizans İmparatorluğu, İslam saldırılarını (Emevi ve Abbasi) önlemek için sınır boyları tahkim etmiş, kavşak noktalara kaleler kurmuş ve ileri karakol olarak tasarlanmış savunma yapıları inşa etmiştir. Dağlık Kilikya’ya yerleşen Ermeniler burada prenslikler oluşturmuştur. Elbistan savaşı (1277) sonra bölgede Memlüklü hâkimiyetinin ağırlık kazanması Kilikya Ermeni Krallığı olumsuz etkilemiştir. 1375 yılında Memlüklerin Sis’i (Kozan) ele geçirmesiyle bu krallık son bulmuş ve bundan sonra bölgede Memlüklere bağlı Ramazanoglu Beyliği varlığını sürdürmüştür. Memlüklü Devleti bölgenin güvenliğini sağlamak için başta Kozan olmak üzere kaleler inşa etmiş ve var olan pek çok kale bu dönemde tamir edilmiş ya da yenilenmiştir. Orta Toroslarda yer alan, günümüzde Mersin il sınırı içerisindeki Sinap kaleleri de bu özelliği gösteren savunma yapılarıdır.

Mersin’in Çamlıyayla ilçesi ve Çandır köyü yakınında, Tarsus-Ulukışla arasındaki kuzey yol güzergâhında inşa edilen Sinap kaleleri sınırda, düşman hücumlarını önlemek amacıyla inşa edilmiş garnizon kaleleridir. Garnizon kaleleri sınır hattını, yol güzergâhlarını ya da stratejik öneme sahip bir beldeyi korumak için inşa edilmiş askeri yapılarıdır.

Araştırma ve incelememiz sonunda Anadolu’da bugüne kadar varlığını bildiğimiz tek ikiz kale olma vasfına sahip olan Sinap kaleleri ele alınmıştır. Çalışmamızda, Türkiye’nin bu tek ikiz kalesi malzeme, teknik, süsleme açısından değerlendirilmiş ve aynı çağdaki diğer kalelerle karşılaştırılarak kalelerin dönemlemesi yapılmıştır. Böylece; Ortaçağın bu önemli ikiz kalesinin Memlüklü döneminde yenilenerek kullanıldığı ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sinap, Kale, Sur, Memlükler/ Memlüklü, Ermeni, Kilikya, Orta Çağ

Twin Castles of the Cilicia: The “Sinap”

ABSTRACT

Military structures have been built to protect cities and strategic locations and to ensure the road safety in Anatolia throughout the history. Many castles have been built against the attack of Persian and Islamic armies from the east during the Roman and Byzantine periods.

There are couple of reasons that many states struggled for the region: it was located on the Hajj route of the Mediterranean region to Jerusalem, had fertile lands that can be harvested several times in a year, provided the connection to the interiors of Anatolia through road lines, and had safe harbors opening to Cyprus, Egypt, and big seas. Defensive structures have gained importance there since the first age to ensure the safety of the road lines.

The Byzantine Empire, in particular, fortified the borderlines, built the castles at intersections and defensive structures designed as outposts to prevent Islamic attacks from Umayyads and Abbasids. The Armenians who settled in the Mountainous Cilicia established the principalities in the region. After the Elbistan War (1277), the dominance of the Mamluk Empire gained weight in the region and had a negative impact on the Armenian Kingdom of Cilicia. When the Mamluks conquered Sis (Kozan) in 1375, the Kingdom came to an end, and after that time, the Ramazanoglu Principality of the Mamluks started to exist in the region. The Mamluk Empire built castles, especially the Kozan Castle, and many existing castles were repaired or renovated during this period in order to ensure the security of the region. The Sinap Castles, which are located in the Central Taurus within the boundaries of Mersin today, are defensive structures showing this feature.

The Sinap Castles, which are built on the northern road between Tarsus and Ulukışla near Çamlıyayla district and Çandır village of Mersin, are the post castles to prevent enemy attacks. The post castles are military structures built to protect the borderline, road routes or a strategically important town.

In this study, The Sinap Castles, which qualify as the only twin castles of the Anatolia known until now according to our research, are discussed. These unique twin castles of Turkey have been evaluated in terms of the material, technique and decoration and the periodization of the castles has been made by comparing with the other castles of the same age. So; it is found out that these important twin castles of the Middle Age are renovated during the Mamluk period and used.

Keywords: Sinap, Castle, Fortification, Memluks, Armenian, Cilicia, Middle Age

* Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, orcid no: 0000-0002-3267-1218, razan.aykac@ikc.edu.tr
Makalenin Gönderim Tarihi: 04.06.2020; Makalenin Kabul Tarihi: 12.06.2020

1. Giriş

Sinap kaleleri Mersin il sınırları içerisinde, biri Mersin'in Çamlıyayla ilçesinde, diğeri Çandır Köyü civarında inşa edilmiştir. Sinap kalelerinin kuzeydoğusundaki Gülek Geçidi (Kilikya Kapıları) Torosların en yüksek noktalarından bir kısmını baştanbaşa geçerek batıda Marmara, Ege ve Torosların güneyindeki Suriye, Mısır ve Irak gibi ülkelerle ulaşım ve irtibatın sağlandığı oldukça önemli bir noktadır (Uzun, 2017; 34).

880 ile 903 yılları arasında Bizans-Abbasi sınırında istilacıların girişini engellemek ve düşman hücumları için ileri uyarı karakolları ya da Bizans topraklarına Abbasi akınlarını önlemek için ileri üsler olarak tasarlanmış ağır tahkim edilmiş müstahkem mevkiiler hattı oluşturulmuştur (Bahadır, 2009; 237).

Bizans, Anadolu sınır güvenliğini kontrol altında tutmak için başlıca güzergâhlara, sınır boyları ve kavşak noktalarına kaleler inşa etmiştir. Orta Toroslarda yer alan, günümüzde Mersin ili sınırları içerisindeki ikiz savunma yapısı Sinap Kaleleri bunlardan ikisidir. Abbasi ile mücadelenin yoğun olduğu dönemde Arap akınlarına karşı sınır boyunu korumak için yapılan Gözne ve Çandır kalelerinin yakınında ve bir diğeri Tarsus'un kuzeybatısında, Toros dağlarının hâkim noktasındaki Ortaçağın önemli kalelerinden olan Nemrun Kalesinin (Lampron - Namrun) 5 km kuzeyinde, stratejik öneme sahip bir noktada inşa edilen bu ikiz kaleler askeri garnizon niteliğindedir.

Doğu'daki Ermeni aileler 1071 Malazgirt Zaferi ve ardından Selçuklu akınları sonrasında Anadolu'nun iç kısımlarına ve kendileri için en uygun yer olan güneye, Kilikya'ya göçmeye başlamıştır. Dağlık Kilikya'ya yerleşen Ermeniler burada Bizans'tan bağımsız prenslikler kurmuştur. Moğolların yenilgiye uğradığı Elbistan savaşından sonra (1277), bölgede Memlûklü hâkimiyetinin ağırlık kazanması, Kilikya Ermeni Krallığını olumsuz etkilemiştir. Gün geçtikçe bu devletin hâkimiyeti ve baskısı karşısında yok olan Hetumlular ailesi Ermeni Krallığı 1375 yılında Memlûklerin Sis'i (Kozan) ele geçirmesiyle sonlandırılmıştır (İpek, 2014; 290-291) ve bundan sonra bölgede Memlûklere bağlı Ramazanoğlu Beyliği varlığını sürdürmüştür. Stratejik öneme sahip bu bölgede Memlûklü Devleti var olan pek çok kalede onarım yapmıştır. Bunu Memlûklü'ya ait tamir izlerinden anlamak mümkündür ve Sinap kaleleri de bunların arasında yer almaktadır.

2. Sinap Kalesi (Namrun Civarı)

Mersin'in Çamlıyayla ilçesi, Çayirekinliği mevkiinde, Tepensesi Caddesinde kuzeyden gelen iki yolun kesiştiği noktada olup karşıda Namrun Kalesi görülmektedir. İlçe kuzeyden Ulukuşla, Niğde; doğu ve güneyden Tarsus, kuzeybatıdan Ereğli, Konya; batıdan ise Mersin il merkeziyle çevrili olup Torosların zirvesine yakın ve yayla iklimine sahip bir yerleşim yeridir. Bir tarafından Cehennemdere, diğer tarafından Kadıncık Vadisi ile eşine az rastlanan doğal güzelliklere sahiptir. İlçeden 5 km uzaklıktaki kalenin bulunduğu yer; Toroslarda, sulak arazilerin olduğu ormanlık tarım vadisinde, denizden 1267.71 m yükseklikte ve 37.189.274 enlem, 34.611.443 boylamdadır. Kale Mersin Çamlıyayla - Adana- Pozantı arasındaki güvenlik hattında kurulan kalelerdendir (Çizim.1 - Foto.1-2). Kale, Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 14.01.1994 tarih ve 1728 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

Kale dıştan 10.22 x 13.55 m ebatlarında dikdörtgen planlı, tonoz örtülü ve köşelerden silindirik kulelerle tahkim edilmiştir (Foto.1-2). Güneydoğudaki yuvarlak kulenin alt kısmı define avcılığı tarafından tahrip edilmiş, kule zemine yakın yerde oyuktur (Foto. 3). İki katlı olarak inşa edilen kalenin cepheleri alta daha büyük ebatlı olmak üzere kırk sıra kesme, bazı yerlerde moloz ve bozajlı taşlarla örülmüştür. Kalede yapılan farklı dönemlere ait tamiratlardan dolayı kullanılan taşların cinsi, ebatı ve tekniği değişmiştir. Kuzey ve güney cephelerde bu tamiratın daha fazla yapıldığı duvar dokusundan anlaşılmaktadır. Günümüze gelen haliyle kalenin yüksekliği 11.00 m'dir. Kalenin etrafında yerleşim yeri izlerine rastlanmış olup hava fotoğrafından yapılan incelemeler sonucunda kalenin etrafında dikdörtgen planlı üç yapının varlığı tespit edilmiştir.

Kalenin alt katına ve üst katına giriş-çıkışlar farklı cephelerdendir. Kalenin birinci katına güneyden, ikinci katına ise kuzeybatı köşedeki kapıdan giriş sağlanmaktadır (Foto.3, 7-8). Kalenin birinci ve ikinci kattaki tonozları yıkılmış, cepheler tamir görmüş, teras kattaki dendanların büyük kısmı ise günümüze ulaşmamıştır (Foto.14-15).

Güney cephenin ortasından dikdörtgen kapıyla kalenin zemin katına giriş sağlanmaktadır. Kapının üst kısmı basık kemerli olup (Foto.3,11) üstünde dikey dikdörtgen bir kitabelik bölümü bulunmaktadır. Ancak kitabe taşı sökülmüş ve kayıptır (Foto.11). Kitabelikten başlayarak beş taş sırası üstte (ikinci katta) üçlü mazgal pencere açılmıştır. Mazgal pencerelerin alt kısımları, kızgın yağ dökmek için, meyilli şekilde düzenlenmiştir. Üçlü pencerenin on iki sıra üstünde üçlü konsol (çıkma) vardır (Foto.12). Buradan itibaren iki taş dizisinden sonra dendanlar başlamaktadır. Dendanların arasında da mazgal açıklıkları izi vardır ancak üst kısmın çok azı günümüze ulaşmıştır.

Batı cephenin özellikle teras kısmı ve kuzeybatı köşedeki kulenin büyük bölümü yıkık vaziyettedir (Foto.5-6). Bu cephede iç mekânın aydınlatılması için iki altta biri de üstte olmak üzere pencere açılmıştır. Alttaki iki mazgal pencere içten niş formundadır (Foto.18). Üstteki pencere ise alttaki pencerelerin ortasında ve daha yukarıda açılmış olup dar dikdörtgen şekilde, üst kısmı yuvarlak kemerlidir (Foto.19).

Kuzey cephenin batı tarafında, büyük kısmı yıkık olan kuzeybatı köşedeki kulenin yakınında, ikinci kata açılan bir kapı vardır. Dikdörtgen biçimde düzenlenmiş ve üst kısmı sivri kemerli olan bu kapıya muhtemelen seyyar ahşap bir merdivenle çıkılmaktaydı. Kapının doğu tarafında ortada ve yanlarda ikinci katı aydınlatan mazgal pencereler açılmıştır. Kuzey cephenin mazgal pencereden sonraki üst bölümünün bir kısmı tamir görmüştür. Bu cephenin de üst kısmı büyük oranda yıkık olup zeminde cepheden düşen taşlar yığılmıştır (Foto.7-8).

Doğu cephede kesme taş malzeme daha çok kullanılmıştır. Özellikle ikinci katta kısmen tamir izleri görülmektedir. Taşların arasında yer yer ayrışma ve çatlaklar oluşmuştur (Foto.9-10). Bu cephede ikinci katı aydınlatmak için üç mazgal pencere açılmıştır. Teras bölümü yıkıktır.

Birinci kata giriş güneydeki dikdörtgen iki sürgülü kapıyla sağlanmaktadır. Bu ikili sürgülü kapı içe doğru açılmaktadır. Kapı kanatları günümüzde mevcut değildir (Foto. 13). Birinci kat doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ve üzeri beşik tonoz örtülüdür. Beşik tonozun yükü ortadaki sivri kemerle duvara aktarılmıştır (Foto.15,17). Duvarlarda yer yer taşlar sökülmüş, tonozun bir bölümü günümüze gelememiş, yıkılmıştır. Yıkılan taşlar iç mekânda zemini yükseltmektedir (Foto13-16).

İkinci kata kuzeybatı yöndeki kapı ile girilmektedir (Foto.7-8). Alt kattan ikinci kata geçişin olmadığı anlaşılmaktadır. Fakat alt kattaki yıkılan tonoz ve terastan düşen hafriyatının boşaltılması sonrasında burada belki bir bağlantı izine rastlanabilir. İkinci kat da yine alt katta olduğu gibi doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonoz örtülüdür. Bu katın batı duvarında altta iki üstte bir sivri kemerli derin niş formunda mazgal pencere açılmıştır. Kuzey ve doğu duvarda iki mazgal pencereye yer verilmiştir. İkinci katın kuzey ve güney duvarının üst kısmında ahşap giriş izleri görülmektedir (Foto.15-17).

Savunmanın yapıldığı teras katının dört yönden dendanlarla çevrildiği kalan izlerden anlaşılmaktadır. Ancak büyük oranda yıkık olan dendanların arasında açılan mazgalların şekli hakkında fikir sahibi olmamız mümkün değildir.

Çevreye hâkim bir noktada ve etrafındaki kalelerle de bağlantılı olarak inşa edilmiş kalenin güney ve batı taraflarında yapı kalıntıları ve dış sur olabilecek izlere rastlanmıştır. Burada yapılacak bir sondaj çalışması sonrasında ancak bu durum açıklığa kavuşacaktır. Kale; mimari yapısı, duvar dokusu ve iç mekândaki düzenlemesi açısından Anadolu'da inşa edilmiş diğer pek çok kaleden farklıdır.

3. Sinap Kalesi (Çandır Köyü Civarı)

Mersinin 35 km kuzeyinde, Ayvagediği Yaylasına varmadan sapaktan dönülen ve Çandır Kalesine giden yol üzerinde; Gözne Kalesinin 9 km kadar kuzeyinde, dağın eteklerinde, sulak arazilerin içerisinde. Kale Mersin'i Belenkeşlik-Gözne-Sinap-Çandır-Namrun-Gülele kalelerini izleyerek Pozantı ve Ulukışla'ya ulaşan, Belenkeşlik- Gözne-Sinap-Çandır- Evciler kalelerini takip ederek Ereğli güzergâhına bağlanan ara yollar üzerinde kurulan kaleler zincirine dâhil olan önemli bir kaledir. Türkiye haritalarında (Uydu- Google Maps- Navigasyon) gösterilmeyen bu kale dikdörtgen planlı, tonoz örtülü ve köşelerden silindirik kulelerle tahkim edilmiştir (Çizim.2). Kale iki katlı olarak inşa edilmiş, doğu ve batı cephelerinde, kısmen kuzey cephede yıkıntılar, çatlaklar mevcuttur (Foto.20-23).

Alt ve üst kat beşik tonoz ile ayrılmaktadır ancak günümüzde beşik tonoz örtü büyük oranda yıkıktır. Duvarlarda bosajlı, kesme ve moloz taş malzeme kullanılmıştır. Üst katın hafriyatıyla iç mekânın zemini yükselmiş durumdadır (Foto.24, 26). Üst katta sadece günümüze ulaşan duvarlarda birkaç mazgal pencere

kalmıştır. Güney ve batıda iki, kuzey duvarda bir derin ve yuvarlak kemerli niş içerisinde açılmış mazgal pencere vardır (Çizim.2 - Foto.25).

Kaleye giriş kapısı doğu cepheden olup kapı günümüzde yıkık vaziyettedir. İç mekâna girişi sağlayan kapının kenarlarında zikzak motifli bezeme görülmektedir (Foto.27).

İç mekânın duvarlarında moloz taş duvar örgüsü ve rüstik duvar örgü, dış cephede düzgün kesme taş ve yer yer bozajlı taş malzeme ile rüstik duvar örgü tekniği (yöredeki ismi fellik) uygulanmıştır (Foto.25, 26). Üstte teras katındaki dendanlar bütünüyle günümüze gelememiştir. Kalenin etrafındaki çalılar duvarları da sarmıştır ve bu durum yapıya ciddi zarar vermektedir.

4. Değerlendirme

Tarsus-Pozantı-Niğde hattında yani Akdeniz'den İç Anadolu'ya bağlantının sağlandığı hat üzerinde, sınır boyunu korumak için, kaleler yapılmıştır.

Bölgede aynı isimli iki kale bulunmaktadır. Bu kalelerin ikisi de dikdörtgen planlı, köşelerden yuvarlak kulelerle destekli, tonoz örtülü, iki katlı ve üst kat teras biçiminde düzenlenmiştir.

Çamlıyayla'daki Sinap Kalesi'nin (Namrun) etrafında yapı kalıntıları mevcuttur. Ayrıca üst kat için dışarıdan (kuzeyden) bir kapı daha açılmıştır. Bu durum kale mimarisi açısından farklı bir uygulama olmuştur. Aynı zamanda unutulmamalıdır ki, dış mekâna açılan bir diğer kapının varlığı savunmayı zayıflatan bir özelliktir.

Çandır köyü yakınındaki diğer Sinap Kalesi'nin tonoz örtüsü ile duvarların büyük kısmı yıkık, ayrık vaziyettedir. Yapı içten ve dıştan çalılık, ağaç, otlarla kaplı olup (bu çalılıklar yapıyı da sarmıştır) oldukça harap durumdadır ve bu durum inceleme yapılmasını zorlaştırmıştır. Yapının ivedi bir şekilde restorasyona ihtiyacı vardır.

Sinap kalelerinin tarihi ile ilgili herhangi bir kitabe, arşiv belgesi ya da yazılı bir kaynak bulunmamaktadır. Sadece R. W. Edwards'ın çalışmasında (Edwards, 1987; 231-233) Ermeni kaleleri içerisinde ele alınmaktadır. Ancak bu çalışmada yer alan bilgiler kalenin bir Ermeni kalesi olduğunu kanıtlamada oldukça yetersizdir. Yaptığımız araştırma ve inceleme kapsamında Edwards'ın çalışmasında bahsettiği gibi bu kaleyi Ermeni dönemine tarihlendirecek ne bir kitabe ne de bir süslemeye rastlanmıştır.

Çamlıyayla'daki Sinap Kalesi'nin alt kata giriş kapısı üstünde dikine dikdörtgen bir boşluk mevcuttur. Bu kısımda muhtemelen kitabe yer almaktaydı ancak ne kaynaklarda ne de yerinde yaptığımız yüzey araştırmasında bununla ilgili bir veriye rastlanmamıştır. Kaldı ki Sinap kalelerinde gördüğümüz dikdörtgen planlı, köşeleri yuvarlak kulelerle tahkim edilmiş ve küçük ölçekli yapılar Uygur dönemi Şırdak Bek Kalesi'nden (Cezar, 1977; 38) itibaren Orta Asya, Orta Doğu ve Anadolu'da Türkler tarafından her dönemde kullanılmıştır. Yakın çevrede Bizans, Memlûklü, Karamanoğlu ve Osmanlı döneminde inşa edilen ve Sinap kalelerine benzer plan, cephe düzeni, duvar dokusu gibi özelliklere sahip pek çok kale mevcuttur. Bunlar bölgeye hâkim devletlerin ortak özellikleridir.

Çamlıyayla'daki Sinap Kalesi'nde (Namrun) güney cephede dendanların altında üçlü bir konsol (çıkma) dışa taşıntı yapmaktadır ve R. W. Edwards aynı eserinde buradan yola çıkarak tarihlendirmeye gitmektedir ancak bu tür konsol (çıkma) Anadolu'daki kalelerin pek çoğunda görülen ortak özelliktir.

Garnizon kaleleri genellikle birden çok katlı olup en üst katı asıl savunmanın yapıldığı dendanlı teras biçimindedir. Özellikle ikincil öneme haiz bir yol güzergâhında yol hattını ya da stratejik öneme sahip bir beldeyi korumak için inşa edilmiş yapılardır. Çoğunlukla tonoz örtülü olan bu katlar depo ya da değerli malların muhafaza edildiği mekânlar olarak değerlendirilmektedir. Sinap kaleleri de Toroslardaki yaylalarda, tarım alanları içerisinde ve Ulukışla - Tarsus arasındaki yol güzergâhında kurulmuş iki önemli garnizon kalesidir. Dağlık ve her an saldırıya açık yol hattında inşa edilen bu iki kale hem değerli eşyaları korumakta hem de kervan ya da posta hizmetlerinin daha iyi yürütülmesini sağlamaktaydı. Değerli malların güvenli bir şekilde taşınması, yol güzergâhlarının korunması için kalelerin yapılması Selçuklu döneminde başlayan bir uygulamadır. Memlûklü döneminde değerli eşyaların taşınması ve köle ticareti için savunma yapılarının inşası ya da yenilenmesi hızlı bir şekilde sürmüştür. Osmanlı döneminde de uygulama devam etmiş posta ve haberleşme için yapılar inşa edilmiş ve ihtiyaç duyulan yerlere küçük kaleler yapılmıştır. Bu tür mimari yapılara Akdeniz bölgesinde ve Ortadoğu'da rastlamamız mümkündür. Özellikle Memlûklü döneminde bu bölgedeki savunma sistemi güçlendirilmiş, kaleler tamir görmüş ya da yenilenmiştir.

Çalışmamızda ele aldığımız her iki kale de dikdörtgen planlı ve iki katlıdır. Üzerleri teras/galeri şeklinde olup savunma için dendanlarla çevrilidir. Plan açısından değerlendirdiğimizde bölgedeki Kütüklü Kalesi ile benzer olduğu anlaşılmaktadır. Bölge dışından ise Ürdün'de Osmanlı döneminde inşa edilen Katrane Kalesi (Çaycı, 2010; 98) ile plan ve işlev olarak aynıdır.

Sinap kalelerinin dört köşeden silindirik kulelerle desteklenmiş olması bölgedeki diğer Ortaçağ kaleleri ve Anadolu'daki kalelerin çoğunda benzer bir uygulamadır. Kaleler genel olarak kare, silindirik ya da çokgen kulelerle tahkim edilmektedir.

Toroslardaki yaylalarda, denizden 1270 m yükseklikte inşa edilen bu kalelerde bölgeden çıkarılan kireç taşı (kesme, moloz ve yoğun olarak bosajlı taş) kullanılmıştır. Bu malzemeler dönemlere göre farklı ebatta ve teknikte yapılmıştır. Çandır köyü yakınındaki Sinap Kalesi'nin iç mekân duvarları yer yer yöresel adıyla fellik (rüstik) tekniğinde örülmüştür. Benzer teknik Kilikya bölgesindeki pek çok kale ve sivil yapıda uygulanmaktadır.

Kalelerdeki mazgallı pencereler derin niş içine açılmıştır. Derin niş içindeki mazgallar askerleri savunma anında korumakta ve askerlerin beklemesini kolaylaştırarak siperlik işlevi görmektedir. Kale mimarisinde genellikle bu tür derin nişli mazgal pencereler tercih edilmektedir. Rize İli Pazar İlçe merkezinin batısında, ada üzerinde inşa edilen Pazar Kız Kalesi mazgal detayları, cephe elemanları, yapım sistemi ve kat planı açısından benzerdir.

Kalelerde kemer olarak basık, yuvarlak ve sivri kemer kullanılmıştır. Yuvarlak kemer kullanımı her iki kalede de görülmektedir ve bu Roma, Bizans dönemi ve sonrasında tercih edilen bir uygulamadır. Basık ve sivri kemer ise Çamlıyayla'daki Sinap Kalesi (Namrun) giriş kapıları üzerinde uygulanmıştır. Sivri kemer Türk mimarisinde görülen bir özelliktir. Dolayısıyla XIV. yüzyılda hâkim devlet olan Memlûklü izi gibi görülmektedir. Memlûkler XIV. yüzyılda bölgenin güvenliği için önlemler almış; bu kapsamda başta Adana olmak üzere hâkim oldukları yerlerde imar faaliyetleri yapmış; kaleleri tamir etmiş veya yenilemiş ya da yeni kaleler inşa etmiştir. Toroslardaki yaylalardan geçen yolun güvenliği için bu iki kalede de inşa, tamir ya da yenileme yapmış olmalıdırlar. Her iki kalede de yapılacak kazı bu bilinmezlerin yanıtını verecektir diye düşünüyoruz.

Çamlıyayla Sinap Kalesi (Namrun) savunmanın yansıra işlev açısından etrafındaki kalıntılarla birlikte değerlendirildiğinde savunma, barınma ve değerli eşyaların korunduğu birden fazla işlevli bir yapı olarak görülmektedir. Üst kat ile alt kata farklı yönlerde birer kapı açılması bunu doğrular niteliktedir. Her iki kata ayrı bir kapı açılması savunma yapılarında, savunmayı zayıflatığından pek tercih edilen bir uygulama değildir. Az bir kısmı günümüze ulaşmış ve harap durumda olan diğer Sinap Kalesi'nin (Çandır köyü yakınında) kapı girişi zikzak motifliyle süslenmiştir. Bu motifi her dönemde görmek mümkündür. Orta Asya'daki Kelteminar kültüründen günümüze kadarki Türk mimarisinde sık kullanılan süsleme motiflerinden biridir.

5. Sonuç

Torosların yüksek kesimindeki yaylada, Tarsus-Ulukışla arasındaki kuzey yol güzergâhında, Çandır köyü yakını ve Çamlıyayla'da inşa edilen Sinap kaleleri plan, cephe düzeni, duvar dokusu, mazgal pencere, tonoz örtü bakımından birbirine benzeyen iki kaledir. Kalelerin tarihi belli değildir ancak bu kalelerin Bizans döneminde inşa edildiği, Kilikya Ermenileri tarafından tamir edildiği ve Memlûklü döneminde yenilenerek son şeklini aldığı plan, malzeme, teknik, destek ve örtü sistemi ile az da olsa süsleme özelliklerinden anlaşılmaktadır.

Bu kalelerin özellikle stratejik noktada yer alması savunmanın yanı sıra değerli eşyaların korunduğu yer veya posta işlevinin yapıldığı bir savunma yapısı (garnizon kalesi) olabileceği görüşünü güçlendirmektedir.

Sinap kaleleri; Uygur dönemindeki Şırdak Bek Kalesi'nden itibaren Orta Asya, Orta Doğu ve Anadolu'da görülen dikdörtgen planlı ve silindirik kulelerle tahkim edilmiş kalelerin devamı niteliğinde olup geçirdiği tamir ve yenilemelerle günümüze ulaşmış Anadolu'da bilinen tek ikiz kaledir.

Kaynakça

Bahadır, G. (2009). "639-1100 arasında Antakya", Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.

Cezar, Mustafa. Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarisi, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1977.

Çaycı, Ahmet. Ürdün'deki Osmanlı Mimarisi, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2010.

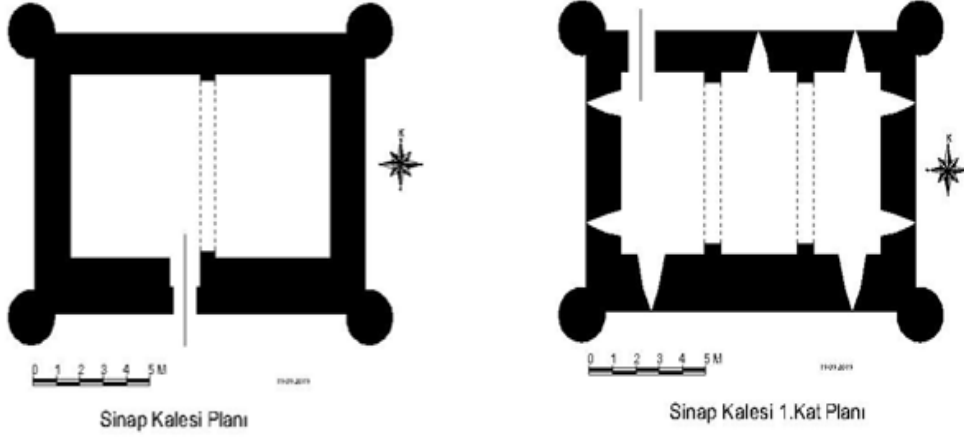
Diyarbakirli, Nejat. Hun Sanatı, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Kültür Yayınları, 1972.

Edwards, Robert W. The Fortifications of Armenian Cilicia, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington D. C., 1987.

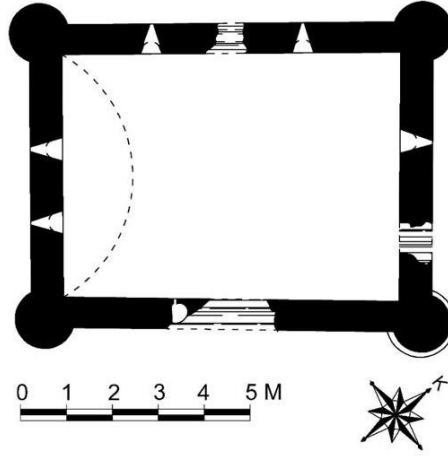
İpek, A. (2014). "Malazgirt Zaferiyle Kilikya Ermeni Prenslüklerine Açılan Yol", Yeni Türkiye Dergisi, sayı: 60, s. 279-292.

Uzun, E. (2017). "Gülek Boğazı, Tarihi ve Stratejik Önemi", Çukurova Araştırmaları Dergisi, 3 (2): 32-55.

EKLER
GÖRSELLER

Çizim 1. Sinap Kalesi (Namrun Civarı)

Çizim 2. Sinap Kalesi (Çandır Köyü Civarı) - (Edwards'tan İşlenerek)

Foto 1. Sinap (Namrun Civarı) Kalesi- Hava Fotoğrafi

Foto 2. Sinap (Namrun Civarı) Kalesi- Hava Fotoğrafi (Kuzey - Doğu Cepheler)

Foto 3. Güney Cephe

Foto 4. Güneybatı Cephe

Foto 5. Batı Cephe

Foto 6. Batı Cephe- Ayrıntı

Foto 7. Kuzey Cephe

Foto 8. Kuzey Cephe - II. Kat Girişi

Foto 9. Doğu Cephe

Foto 10. Doğu Cephe – Detay

Foto 11. Güney Cephe - I. Kat Girişi

Foto 12. Güney Cephe - Üçlü Konsol (Çıkma)

Foto 13. I. Kat Girişi İçten Görünüş

Foto 14. I. Kat Yıkık Tonoz

Foto 15. II. Kat Genel

Foto 16. I ve II. Kat Genel

Foto 17. II. Kat Mazgal Pencere ve Kemerler

Foto 18. II. Kat Mazgal Pencere – İçten

Foto 19. Batı Cephe II. Kat Mazgal Pencere

Foto 20. Sinap Kalesi (Çandır Köyü Civarı)

Foto 21. Sinap Kalesi (Çandır Köyü Civarı)

Foto 22. Sinap Kalesi - Güney Cephe (Çandır Köyü Civarı)

Foto 23. Sinap Kalesi - Batı Cephe (Çandır Köyü Civarı)

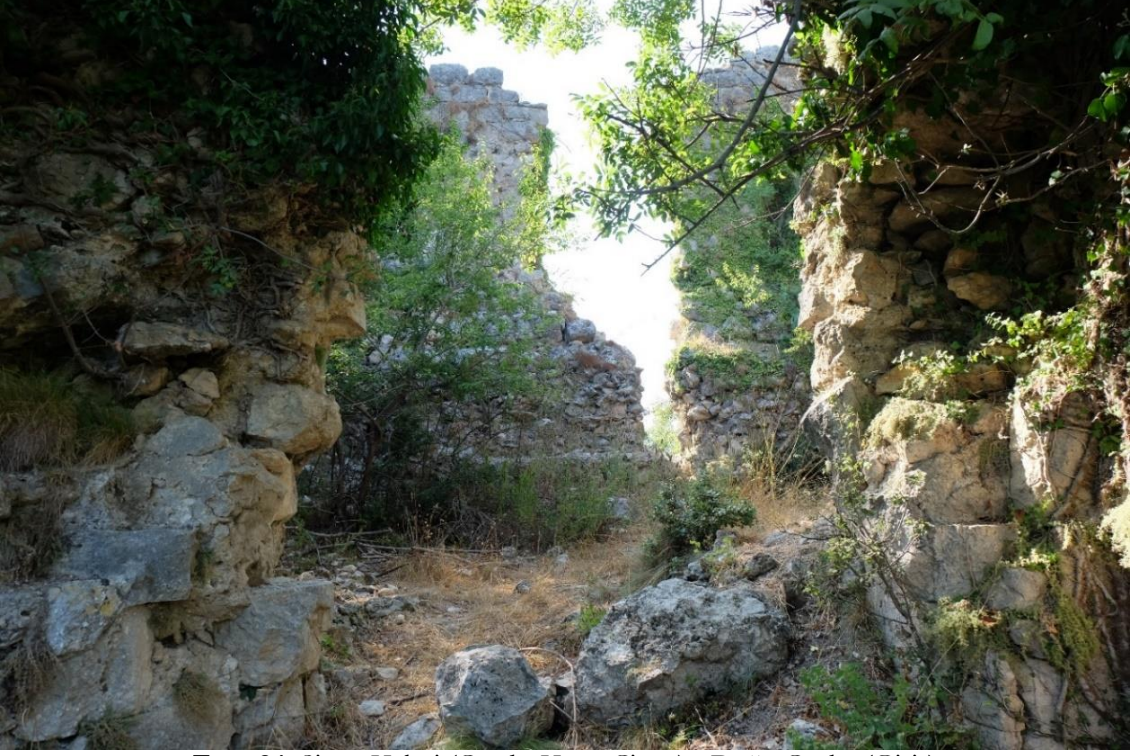

Foto 24. Sinap Kalesi (Çandır Köyü Civarı) - Doğu Cephe (Giriş)

Foto 25. Sinap Kalesi (Çandır Köyü Civarı) İçten Görünüş - Kuzey Duvar

Foto 26. Sinap Kalesi (Çandır Köyü Civarı) İçten Görünüş

Foto 27. Sinap Kalesi (Çandır Köyü Civarı) Kapı Süslemesi